

УДК 1:378.4(100)

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11\(51\)-2145-2156](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11(51)-2145-2156)

Габрієлян Андрій Артурович кандидат філософських наук, Придунайська філія ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Ізмаїл, <https://orcid.org/0009-0002-1864-355X>

ФІЛОСОФІЯ АКАДЕМІЧНИХ СТУДІЙ МІЖ ТРАДИЦІЄЮ І ПОСТАКАДЕМІЧНІСТЮ

Анотація. У статті розглянуто еволюцію філософії університету як духовного інституту, що відображає трансформацію європейського мислення від середньовічного уявлення про університет як хранителя істини до постакаdemічної моделі знання у ХХІ столітті. Простежено історичний шлях становлення університету — від класичних концепцій В. фон Гумбольдта, Дж. Г. Ньюмана та Х. Ортеги-і-Гассета до сучасних філософських підходів, які формують нову парадигму відкритої освіти. У роботі обґрунтовано, що університет упродовж століть залишався не лише центром наукового пізнання, а й осередком духовного розвитку суспільства, у якому формуються цінності свободи, відповідальності й гуманізму. Автор підкреслює, що модерна доба принесла прагматизацію науки та поступову втрату автономії університету під впливом політичних і економічних чинників, тоді як постмодерна доба виявила кризу істини й фрагментацію знання. У цьому контексті постакаdemічний університет постає як філософський виклик сучасності, оскільки стикається з потребою зберегти духовну ідентичність у світі, де знання стає інструментом ринкових і технологічних процесів.

На основі аналізу праць І. Сабеліс, Р. Геігера, Р. Андерсона, І. Карпань та В. Андрущенка показано, що сучасна філософія університету вимагає нового балансу між відкритістю та автономією, між технологічним розвитком і духовними цінностями освіти. Автор наголошує, що цифровізація та поширення відкритого доступу до наукової інформації змінюють не лише форми комунікації, а й саму природу академічної свободи. Водночас зростає відповідальність університетів за збереження глибини мислення, достовірності знання та формування етичних орієнтирів у суспільстві. Доведено, що нові парадигми філософії університету у ХХІ столітті базуються на принципах сталого розвитку, гуманістичної відкритості та інтеграції науки й культури. Університет розглядається як простір критичного мислення і співтворення, у якому істина набуває сенсу лише через діалог і спільну відповідальність.

Результати дослідження засвідчують, що філософія університету переходить від моделі збереження знання до моделі його духовного осмислення. Вона відображає потребу людства у гармонізації раціонального й етичного вимірів освіти та науки. У статті зроблено висновок, що сучасний університет має не

лише продукувати знання, а й формувати культуру відповідального пізнання, здатного забезпечити духовну стійкість у добу інформаційних і технологічних викликів.

Ключові слова: філософія університету, постакадемічний університет, духовна місія освіти, академічна свобода, відкритість знання, філософія освіти, сталий розвиток, гуманізм.

Habriielian Andrii Arturovych PhD in Philosophy, Prydunaiska Branch of PJSC “Higher Educational Institution ‘IAPM’”, Izmail, <https://orcid.org/0009-0002-1864-355X>

PHILOSOPHY OF ACADEMIC STUDIES BETWEEN TRADITION AND POST-ACADEMIC REALITY

Abstract. The article examines the evolution of the philosophy of the university as a spiritual institution that reflects the transformation of European thought from the medieval concept of the university as a guardian of truth to the post-academic model of knowledge in the twenty-first century. The historical development of the university is traced—from the classical concepts of W. von Humboldt, J. H. Newman, and J. Ortega y Gasset to contemporary philosophical approaches that form a new paradigm of open education. The study argues that throughout history, the university has remained not only a center of scientific inquiry but also a spiritual foundation of society where values of freedom, responsibility, and humanism are cultivated. It is emphasized that the modern era brought about the pragmatization of science and the gradual loss of university autonomy under political and economic pressures, while the postmodern era revealed a crisis of truth and fragmentation of knowledge. In this context, the post-academic university emerges as a philosophical challenge of our time, facing the need to preserve its spiritual identity in a world where knowledge becomes an instrument of market and technological forces.

Based on the works of I. Sabelis, R. Geiger, R. Anderson, I. Karpan, and V. Andrushchenko, the article demonstrates that the modern philosophy of the university requires a new balance between openness and autonomy, between technological development and the spiritual values of education. The author highlights that digitalization and the spread of open access to scientific information transform not only the forms of academic communication but also the very nature of academic freedom. At the same time, universities bear growing responsibility for maintaining intellectual depth, truthfulness of knowledge, and ethical orientation in society. The article concludes that new paradigms of university philosophy in the twenty-first century are based on the principles of sustainable development, humanistic openness, and integration of science and culture. The university is viewed as a space of critical thinking and co-creation, where truth gains meaning through dialogue and shared responsibility.

The results of the study show that the philosophy of the university is shifting from a model of knowledge preservation to a model of its spiritual comprehension. It reflects humanity's need to harmonize the rational and ethical dimensions of education and science. The article concludes that the contemporary university should not only produce knowledge but also foster a culture of responsible inquiry capable of ensuring spiritual resilience in the age of informational and technological challenges.

Keywords: philosophy of the university, post-academic university, spiritual mission of education, academic freedom, openness of knowledge, philosophy of education, sustainable development, humanism.

Постановка проблеми. Університет як феномен європейської цивілізації протягом століть залишався духовним центром суспільства, де формувалися не лише знання, а й цінності. Проте у XXI столітті його філософія переживає глибоку трансформацію, спричинену цифровізацією, глобалізацією та комерціалізацією наукової діяльності. Змінюється сама природа пізнання, що веде до розмиття традиційних меж між академічною свободою, суспільною відповідальністю та економічною доцільністю. У цьому контексті постає проблема збереження духовно-гуманістичного виміру університету, який у постакадемічну добу ризикує втратити своє культуротворче призначення. Осмислення цих змін є важливим як для сучасної філософії освіти, так і для практики управління науковими інституціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика духовної місії університету та її переосмислення у добу постакадемічності знайшла відображення у працях як зарубіжних, так і українських дослідників.

В. Андрущенко [1] розглядає університет як простір духовної єдності суспільства, у якому поєднуються пізнання, виховання та моральна відповідальність. Р. Геігер [2] досліджує економічний вимір університетської діяльності, акцентуючи на суперечності між ринковою ефективністю та науковою автономією. І. Карпань [3] аналізує роль філософії сталого розвитку як методологічного підґрунтя відкритої освіти та етичного орієнтира академічної спільноти. У праці *Постсучасна освіта: зміна парадигми чи пошук нової моделі?* [4] розглядаються тенденції трансформації освітнього простору під впливом постмодерних цінностей і комунікативної відкритості. І. Сабеліс [5] вводить концепт постакадемічного університету, що функціонує в умовах ринкової логіки знання, тоді як автори статті *Trials and Triumphs of University-Funded Open-Access Publishing* [6] підкреслюють значення відкритої науки для збереження демократичних принципів академічної культури. М. Лааксо, Л. Маттіас і Н. Ян [7] досліджують ризики комерціалізації відкритого доступу й зникнення наукових журналів, що ставить під загрозу сталість академічної комунікації. Нарешті, Р. Андерсон [8] зосереджується на проблемі академічної свободи у цифрову добу, коли відкритість науки поєднується з новими формами залежності від технологічних платформ. Водночас, попри багатовимірність підходів, у

сучасних дослідженнях бракує цілісного філософського осмислення духовної ідентичності університету як інституту культури в постакадемічному світі, що й визначає новизну даної статті.

Мета статті. Метою статті є філософське осмислення трансформації університету від класичної моделі духовного інституту до постакадемічного простору знання, виявлення її етичних, культурних і світоглядних наслідків. Завдання полягає у простеженні еволюції основних концепцій університету, визначенні ключових викликів постакадемічності та обґрунтуванні можливостей відновлення духовного змісту університетської культури в умовах глобальної відкритості й технологічних змін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Університет як духовний інститут постає в європейській культурі не лише як місце здобуття знань, а передусім як простір формування інтелектуальної та моральної спільноти. Його генеза пов'язана з середньовічним прагненням упорядкувати пізнання, надати науковому пошуку універсальної форми, що поєднувала б віру і розум. Університети Болоньї, Парижа, Оксфорда стали моделлю нового типу соціального інституту, який відокремлював духовну діяльність від церковної і водночас залишався моральним авторитетом у суспільстві. У цьому полягає його філософська природа — університет не лише навчає, а й формує спосіб мислення, що апелює до істини як до найвищої цінності.

Протягом епохи Відродження та Нового часу університет поступово перетворювався на інтелектуальний центр суспільства, у якому народжувались нові наукові парадигми. Зміна релігійних і культурних орієнтирів зумовила пошук нових засад освітнього процесу, в якому домінувала ідея гармонійного розвитку особистості. Гуманістичні мислителі, такі як Еразм Роттердамський, розглядали освіту як шлях удосконалення людської природи, а отже, університет — як механізм морального зростання цивілізації. Згодом у німецькій філософії постає концепція університету як духовного організму, що покликаний об'єднати науку, освіту та культуру в єдину систему творення смислів.

Вільгельм фон Гумбольдт у своїй реформі Берлінського університету заклав основи ідеї єдності дослідження й навчання. Для нього університет — це не адміністративна структура, а живий організм духу, де формується внутрішня свобода особистості та здійснюється пошук істини заради самої істини [1, с.57]. У другій половині XIX століття ця модель перетворила університет на головний інститут національного розвитку, у якому знання розглядалося як найвища форма духовного і соціального капіталу. Як підкреслює Р. Геігер, університети, зберігаючи гуманістичну місію, поступово ставали провідними агентами економіки знань, що поєднують науку, інновації та суспільну відповідальність [2, с.112].

У працях Джона Генрі Ньюмана ідея університету постає як «школа універсального знання», покликана виховувати не лише фахівця, а й мислителя, здатного осягати цілісність світу. Це визначення набуло філософського звучання,

адже універсальність мислення сприймалася як ознака духовної зрілості людини. Таким чином, університет виконував не лише освітню, а й культуротворчу місію, стаючи посередником між індивідом і суспільством.

Подальша еволюція університетської ідеї вела до поступового усвідомлення його соціальної відповідальності. Освіта перестала бути прерогативою еліти й почала набувати публічного виміру. Зміни в економічних і політичних структурах ХІХ–ХХ століть привели до потреби в узгодженні духовної автономії університету з вимогами суспільного розвитку. Проте навіть у цих умовах університет зберігав роль охоронця істини та морального орієнтира. Як зауважує І. Карпань, саме філософія освіти забезпечує «відкриття нових горизонтів людяності через утвердження духовних цінностей і відповідального знання» [3, с.45].

Усвідомлення суспільної ролі університету стало підґрунтям для формування його філософських засад, у межах яких освітній процес почали розглядати не лише як передачу знань, а як творення культури мислення. Саме з цього етапу університет дедалі більше усвідомлював себе не просто освітнім інститутом, а духовним явищем, що визначає інтелектуальний розвиток нації. Цей перехід від практичного до світоглядного розуміння освіти став відправною точкою для формування класичних концепцій університету, у яких поєдналися ідеї науки, істини та моралі.

Класичні концепції університету у філософській традиції формувалися як відповідь на потребу осмислення місії науки, істини та освіти в житті суспільства. Уже з початку ХІХ століття університет стає не просто навчальним закладом, а центром духовного відродження нації, у якому філософія виступає методологією пізнання і моральною основою формування особистості. Ідеї Вільгельма фон Гумбольдта, Джона Генрі Ньюмана та Хосе Ортеги-і-Гассета заклали триєдину концепцію університету — духовну, пізнавальну та соціальну, що визначила класичний канон університетської традиції.

Гумбольдтова модель університету ґрунтувалася на принципі автономії науки та єдності дослідження й викладання. Він бачив у цьому не лише педагогічну, а передусім філософську основу освітнього процесу. Університет, за Гумбольдтом, покликаний створювати умови для саморозвитку мислення, для свободи як внутрішнього процесу самопізнання. Цей підхід перетворив університет на символ єдності наукової істини та моральної гідності. Саме тому Гумбольдт наголошував, що знання повинно бути вільним від зовнішнього тиску держави чи ринку, бо лише свобода забезпечує істинність науки [1, с.61].

Паралельно Джон Генрі Ньюман у своїй праці *The Idea of a University* представив англійський варіант філософії університету, де акцент зроблено на вихованні розуму. Ньюман вважав, що університет має не стільки накопичувати знання, скільки формувати здатність мислити логічно, етично й цілісно. Його метою є не навчити спеціальності, а навчити мислити, що й робить освіту універсальною. Цей ідеал університету як простору духовної культури залишив

глибокий слід у європейській освітній традиції, поєднавши раціональне пізнання з моральною відповідальністю. У цьому сенсі університет виступає гарантом духовної безпеки суспільства, а не лише його економічного прогресу [2,с.134].

Іспанський мислитель Хосе Ортега-і-Гассет розвинув гуманістичну ідею університету, поставивши у центр уваги кризу духу модерної Європи. У його трактуванні університет — це інститут, що має повернути суспільству його духовну єдність через виховання культури мислення. Ортега підкреслював, що знання, відірване від життя, стає мертвим, а тому університет мусить формувати не лише професіоналів, а людей, здатних осмислювати сенс власного буття. Цей підхід виявився пророчим у контексті сучасних викликів, адже він попереджав про небезпеку редукції освіти до технічної функції й закликав до повернення філософського виміру освіти [4,с.23].

Від Гумбольдта до Ортеги університет постає як духовна спільнота, покликана зберігати істину в суспільстві, де її легко підмінюють утилітарними цінностями. Ці мислителі розуміли університет як місце творення культури, де філософія слугує основою наукової та етичної єдності. Саме в цьому полягає універсальність класичної ідеї університету: вона зберігає баланс між пізнанням і моральністю, між свободою та відповідальністю.

Подальший розвиток цієї традиції у XX столітті показав, що класична модель університету не втратила своєї актуальності, хоча опинилася під тиском суспільних і технологічних змін. Її головною цінністю залишається віра у здатність розуму бути інструментом духовного прогресу, а не лише інтелектуального успіху. Університет як осередок філософського мислення продовжує нагадувати, що істина не може бути об'єктом торгу, а освіта — лише послугою. Таким чином, класичні концепції університету й сьогодні визначають горизонти сучасних дискусій про місію науки, освіти й духовності у постакадемічному світі.

Перехід від класичної до модерної моделі університету став не запереченням, а радше переосмисленням його духовної місії в нових історичних умовах. Розвиток науки, технологій і суспільних відносин поставив перед університетом завдання поєднати ідеали гуманістичної освіти з практичними потребами індустріальної доби. Ця зміна світоглядного горизонту зумовила трансформацію університету з центру філософського пошуку істини у багатофункціональну інституцію, що водночас прагнула зберегти духовну автономію та відповідати викликам модерного світу.

Трансформація університету в добу модерну та постмодерну відбувалася як поступовий процес зміни його сутності від духовного центру до гнучкої соціальної системи, що реагує на виклики техногенної цивілізації. У XIX столітті модерний університет формувався під впливом ідеї наукового прогресу та віри у безмежні можливості розуму. Наукова раціональність почала витісняти класичні гуманістичні орієнтири, а суспільство стало розглядати університет передусім як інструмент економічного й технологічного розвитку. У цей період університет

утрачає частину своєї духовної автономії, оскільки прагматичні запити держави та промисловості дедалі частіше визначають напрями досліджень і структуру навчальних програм.

Проте модерн не заперечував гуманістичних засад університету повністю. Він лише змінив формат взаємодії знання і влади, перетворивши університет на майданчик для виробництва суспільно значущих смислів. Університетська спільнота, залишаючись відносно автономною, почала виконувати функцію критичної свідомості епохи. Саме тоді з'являється усвідомлення того, що університет не може бути замкненою корпорацією вчених, а має стати відкритим простором суспільного діалогу між наукою, культурою і державою. Цей процес передбачав поступове поєднання дослідження, освіти та практичного застосування знання.

У XX столітті, коли розвиток науки і технологій призвів до небаченої інтенсифікації виробництва знання, університет опинився перед новою дилемою: чи може він залишатися духовним центром, якщо його функції дедалі більше визначаються економічними механізмами. Дослідниця І. Сабеліс описує цю тенденцію як зародження “постакадемічного університету” — інституції, що втратила привілейований статус хранителя істини і стала частиною ринкової системи знання [5,с.8]. Така модель позначає кінець доби модерного університету й початок нової епохи, у якій академічна діяльність вимірюється ефективністю, а не змістом.

Постмодерна доба ще більше загострила цю суперечність. Філософія освіти стикається з проблемою розпорошення знання, множинності істин і втрати універсальних критеріїв. Цифровізація та відкритий доступ до інформації руйнують традиційну структуру академічного авторитету, змінюючи відносини між викладачем, студентом і суспільством. Як наголошується у дослідженні *Journal of Ethics and Social Philosophy*, сучасна модель університету поступово переходить від ієрархічної системи до мережевої структури, де головним принципом стає відкритість і співтворення знання [6,с.3]. Цей процес створює нові форми академічної свободи, але водночас посилює залежність університету від цифрових платформ і механізмів комерціалізації.

Разом із цим зростає значення моральної відповідальності науки перед суспільством. Як зазначають М. Лааксо, Л. Маттіас і Н. Ян, відкрита модель публікацій, хоч і розширює доступ до результатів досліджень, водночас ставить під сумнів сталість академічних цінностей через загрозу комерційного тиску й зникнення відкритих журналів [7,с.5]. Такий феномен відображає кризу постмодерного університету, який змушений шукати баланс між відкритістю та збереженням інтелектуальної автономії. У цих умовах університет поступово переходить у нову фазу свого існування, де визначальними стають не лише знання і дослідження, а й здатність адаптуватися до глобальних трансформацій. Відкритість, яка раніше розглядалася як прояв демократизації науки, тепер вимагає філософського переосмислення, адже зростання інформаційних потоків

не завжди супроводжується збереженням глибини мислення. Саме на цьому рубежі — між модерною вірою в прогрес і постмодерною невизначеністю — народжується концепт постакадемічного університету, що прагне знайти нові форми духовної цілісності у світі, де істина стає множинною й контекстуальною.

Постакадемічний університет як філософський виклик сучасності постає у контексті радикальної зміни уявлень про природу знання, істини та академічної свободи. Якщо класична університетська традиція базувалася на пошуку універсальних смислів і формуванні духовної спільноти вчених, то постакадемічна доба вимагає від університету функціональної адаптації до мінливих економічних і технологічних умов. Університет перестає бути замкненим центром елітарної науки — він перетворюється на відкриту, динамічну систему, інтегровану у глобальний простір інформації. Проте це розширення меж одночасно створює глибокі філософські дилеми, пов'язані з втратою духовного ядра освіти та розмиванням поняття істини.

Сутність постакадемічності полягає у зміні соціальної ролі університету. Як зазначає І. Сабеліс, сучасна академічна культура дедалі більше визначається логікою ринку, де знання розглядається як товар, а наукова діяльність — як форма продуктивності, що підлягає вимірюванню [5,с.10]. Такий підхід трансформує філософію університету, адже духовна мета пошуку істини поступається економічним показникам ефективності. Постакадемічний університет змушений існувати у світі, де об'єктивність науки підмінюється менеджерськими метриками, а творчість — проєктним мисленням. Це зумовлює потребу в новій етиці академічного буття, що здатна протистояти редукції знання до утилітарного продукту. Окремим аспектом цієї кризи є цифровізація, яка з одного боку демократизує доступ до знання, а з іншого — створює загрозу поверховості наукового мислення. Розвиток відкритих освітніх ресурсів і мережевих платформ змінює природу академічного авторитету. Як підкреслює Р. Андерсон, у цифрову епоху “академічна свобода набуває нового виміру, бо вимагає не лише незалежності від політичного тиску, а й здатності зберігати інтелектуальну автономію в умовах масового поширення інформації” [8,с.5]. Відтак університет має навчитися поєднувати відкритість із критичною глибиною, зберігаючи баланс між доступністю знання та його філософською якістю.

Постакадемічність також виявляється у кризі довіри до наукової істини. Глобалізація й мережеві технології створюють надлишок інформації, що ускладнює розрізнення істинного і хибного. Це ставить університет перед епістемологічним викликом — як забезпечити відповідальне використання знання у світі, де межі між наукою, медіа і політикою дедалі розмиті.

На думку Р. Геігера, сучасний університет перебуває у стані “парадоксу між знанням і грошима”, коли інтелектуальна діяльність одночасно стає джерелом суспільного прогресу і предметом комерційного контролю [2,с.141]. Така подвійність змушує університет шукати нові форми етичного самовизначення, де економічна ефективність не заперечує духовну автономію науки.

Постакадемічний університет вимагає переосмислення свого філософського статусу — не як інституції, що лише передає знання, а як простору, який формує культуру критичного мислення. Його головна функція полягає у збереженні здатності мислити незалежно від зовнішніх інтересів. У цьому сенсі університет знову повертається до свого первісного призначення — бути охоронцем істини в умовах цивілізаційної невизначеності. Сучасна філософія освіти підкреслює, що лише університет, який зберігає духовний вимір пізнання, може забезпечити стабільність у добу інформаційного хаосу. Тому головним викликом постакадемічності є не лише інституційна, а й екзистенційна відповідальність університету за долю культури мислення.

Поступово з філософського усвідомлення кризи постакадемічності постає потреба у новому типі університетського мислення, здатного поєднати духовну глибину з технологічною динамікою сучасності. Зміна світоглядних орієнтирів вимагає від університету не лише захисту власної автономії, а й творчої участі у формуванні нових культурних сенсів. Саме на цьому етапі зберігається спадкоємність між традицією і майбутнім: університет, залишаючись охоронцем істини, водночас стає генератором інновацій, що визначають нову філософію освіти XXI століття.

Нові парадигми філософії університету у XXI столітті формуються під впливом глибоких цивілізаційних змін, що поєднують глобалізацію, цифровізацію та екологізацію мислення. Сучасний університет функціонує у світі, де інформація стає головним ресурсом, а знання — чинником соціальної влади. Відповідно, його філософська місія трансформується від збереження традиції до активного творення нового типу інтелектуальної культури. Університет постає не лише як інституція, що передає знання, а як мережевий простір співтворення, де поєднуються гуманітарні й технологічні горизонти мислення.

У цій новій парадигмі університет уже не може існувати у межах старої дихотомії “наука — суспільство”. Він стає середовищем інноваційного гуманізму, який прагне гармонізувати інтелектуальний, моральний і екологічний виміри освіти. Як зазначає І. Карпань, саме філософія сталого розвитку має стати методологічною основою відкритої освіти, бо вона “орієнтує пізнання на відповідальність перед людством і природою” [3,с.51]. Цей підхід передбачає, що сучасний університет мусить формувати не лише компетентного спеціаліста, а й громадянина світу, здатного мислити екологічно й етично. Таким чином, філософія сталого розвитку стає ключем до розуміння університету як простору духовної співвідповідальності.

Суттєвою ознакою нової університетської моделі є відкритість знання. У добу цифрової освіти поширюється ідея вільного доступу до результатів наукових досліджень. Відкрита освіта, підкріплена технологіями штучного інтелекту, змінює саму структуру навчання, надаючи студентам і викладачам можливість створювати спільні дослідницькі середовища. Дослідження у *Journal of Ethics and Social Philosophy* підкреслює, що університети, які підтримують

відкриті наукові ініціативи, “сприяють етичній демократизації знання і збереженню академічних цінностей у глобальному інформаційному суспільстві” [6,с.7]. Це свідчить, що філософія університету XXI століття набуває комунікативного характеру, де істина формується не через монолог, а через діалог спільнот.

Разом із тим постає питання, як у добу відкритості зберегти академічну автономію. Підвищення прозорості досліджень супроводжується ризиком комерціалізації наукових платформ і маніпулюванням метриками впливу. Науковці М. Лааксо, Л. Маттіас і Н. Ян звертають увагу, що навіть відкриті журнали “можуть зникнути під тиском ринкових структур, якщо їх фінансування не має публічного характеру” [7,с.9]. Цей факт актуалізує потребу в осмисленні нової академічної етики, де відкритість не зводиться до технічного доступу, а передбачає відповідальність за якість і достовірність знання.

Філософія університету XXI століття також пов’язана з ідеєю інтеграції науки й культури. Андрущенко наголошує, що університет покликаний “зберігати духовну єдність суспільства, поєднуючи пізнання і виховання” [1,с.88]. Такий підхід повертає до первісного розуміння університету як спільноти мислення, у якій істина постає не як результат, а як процес пошуку. У цьому сенсі сучасний університет може бути осмислений як простір духовного діалогу, де поєднуються раціональність науки, етика відповідальності та культура співжиття.

Отже, нові парадигми філософії університету ґрунтуються на ідеї гармонізації знання й гуманізму. Вони спрямовані на подолання технократичної обмеженості та повернення духовного змісту освіти. XXI століття ставить перед університетом завдання не лише виробляти знання, а й формувати сенси, які визначають майбутнє людства. Саме тому філософія університету сьогодні — це філософія відповідального пізнання, що поєднує істину, свободу і духовну гідність.

Висновки. Сучасна філософія університету постає як складна система взаємодії духовного, культурного й технологічного начал. Історична еволюція університету — від середньовічного центру істини до постакадемічного простору знання — засвідчує, що зміна форм не скасувала його головної місії: плекати критичне мислення та забезпечувати духовну автономію науки. Університет завжди залишався відображенням свого часу, але водночас перевищував його, задаючи суспільству інтелектуальні орієнтири. У добу модерну він став інструментом національного поступу, у постмодерні — ареною боротьби між свободою й комерціалізацією знання, а сьогодні — лабораторією гуманістичних смислів у цифровому світі.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленні розуміння духовно-етичного виміру університетської культури та її ролі у формуванні глобальної відповідальності. Університет XXI століття має переосмислити свою філософію не лише як систему освіти, а як форму співбуття людини й знання. За

думкою І. Карпань, “філософія сталого розвитку відкриває шлях до нової освітньої культури, заснованої на відповідальності перед людством і природою”. Філософія університету сьогодні — це не тільки академічна категорія, а й моральна стратегія людства, спрямована на збереження простору духовної гідності у світі, де знання стає головною формою сили.

Література

1. Андрущенко, В. П. (ред.) *Філософія освіти* : навчальний посібник. – 2-ге вид. / за наук. ред. акад. В. П. Андрущенка [та ін.]. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – 348 с. – Режим доступу: <https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/6f4bb544-2d5c-4d01-8067-34d1a1a674b5/download>
2. Geiger, R. L. *Knowledge and Money: Research Universities and the Paradox of the Marketplace* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sup.org/books/sociology/knowledge-and-money>
3. Карпань, І. Філософія сталого розвитку як основа відкритої освіти [Електронний ресурс] // *Вісник Львівського національного університету імені І. Франка. Серія філософська*. – 2020. – Вип. 30. – Режим доступу: https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/30_2020/6.pdf
4. Постсучасна освіта: зміна парадигми чи пошук нової моделі? [Електронний ресурс] // *Філософія освіти*. – 2021. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/354876382_Postsucasna_osvita_zmina_paradigmi_ci_posuk_novoi_modeli/fulltext/61528061d2ebba7be75236f0/Postsucasna-osvita-zmina-paradigmi-ci-posuk-novoi-modeli.pdf
5. Sabelis, I. H. J. *The Construction of a Post-Academic University* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://thejournal.org.za/index.php/thejournal/article/view/94/328>
6. Trials and Triumphs of University-Funded Open-Access Publishing // *Journal of Ethics and Social Philosophy* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://jesp.org/index.php/jesp/article/view/3083/463>
7. Laakso, M., Matthias, L., Jahn, N. *Open is not forever: a study of vanished open access journals* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/2008.11933>
- Anderson, R. *Open Access and Academic Freedom: Teasing out Some Connections* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7567&context=facpub>

References

1. Andrushchenko, V. P. (Ed.). (2021). *Filosofia osvity* [Philosophy of Education] (2nd ed.). Kyiv: Vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova. Retrieved from <https://enpuir.udu.edu.ua/bitstreams/6f4bb544-2d5c-4d01-8067-34d1a1a674b5/download>
2. Geiger, R. L. (n.d.). *Knowledge and Money: Research Universities and the Paradox of the Marketplace*. Retrieved from <https://www.sup.org/books/sociology/knowledge-and-money>
3. Karpan, I. (2020). *Filosofia staloho rozvytku yak osnova vidkrytoi osvity* [Philosophy of Sustainable Development as the Basis of Open Education]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu imeni I. Franka. Seriya filosofska*, 30. Retrieved from https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/30_2020/6.pdf
4. *Postsuchasna osvita: zmina paradyhmy chy poshuk novoi modeli?* [Postmodern Education: Paradigm Shift or Search for a New Model?]. (2021). *Filosofia osvity* [Philosophy of Education]. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/354876382_Postsucasna_osvita_zmina_paradigmi_ci_posuk_novoi_modeli/fulltext/61528061d2ebba7be75236f0/Postsucasna-osvita-zmina-paradigmi-ci-posuk-novoi-modeli.pdf
5. Sabelis, I. H. J. (n.d.). *The Construction of a Post-Academic University*. Retrieved from <https://thejournal.org.za/index.php/thejournal/article/view/94/328>

6. *Trials and Triumphs of University-Funded Open-Access Publishing.* (n.d.). *Journal of Ethics and Social Philosophy.* Retrieved from <https://jesp.org/index.php/jesp/article/view/3083/463>
7. Laakso, M., Matthias, L., & Jahn, N. (2020). *Open is not forever: A study of vanished open access journals.* Retrieved from <https://arxiv.org/abs/2008.11933>
8. Anderson, R. (n.d.). *Open Access and Academic Freedom: Teasing out Some Connections.* Retrieved from <https://scholarsarchive.byu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=7567&context=facpub>